

TÜRKİYE’NİN GÜNEY KAFKASYA POLİTİKASI VE GÜRCİSTAN*

*Coşkun TOPAL***

ÖZET

Tarih boyunca birçok istilâlara uğramış, kavimlerin geçiş güzergâhı olmuş, çetin ve geçit vermez dağların coğrafyası Kafkasya; stratejik rolü ve jeopolitik konumu nedeniyle üzerinde sürekli mücadele verilen bir rekabet alanı olmuştur. Kafkasya; sırasıyla Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’nin; Rus İmparatorluğu, SSCB ve Rusya Federasyonu’nun; Şahlık dönemi İran’ın ve daha sonra İran İslâm Cumhuriyeti’nin güç mücadelesi verdiği bir bölgedir. Ancak bölge, zaman zaman kesintilerle birlikte, yaklaşık iki yüzyıl boyunca önce Rus İmparatorluğu’nun, sonra da SSCB’nin egemenliği altında kalmıştır. Gorbacov’un, “açıklık” ve “yeniden yapılanma” politikaları gereğince, 1991 yılında, bir biri ardına bağımsızlıklarını ilân eden, Güney Kafkasya Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan) zamanla da Rusya Federasyonu’nun (RF) egemenliği altından çıkmaya başlamışlardır. 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren, bölge dışı aktörlerin - başta ABD ve AB olmak üzere Batılı ülkeler- oyuna fiilen katılımlarıyla Kafkasya, paylaşılamayan bir pasta olmuştur. Günümüzde Rusya Federasyonu, güvenliği açısından bölgeye ayrı bir önem vermektedir. Rusya açısından Kafkasya, Orta Doğu’ya inerek bölgede nüfuzunu arttırmasını ve Karadeniz’e çıkış noktasında sıcak denizlere ulaşmasını sağlayacak stratejik bir üs olma niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte Türkiye için Orta Asya’ya ulaşma, Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile ilişkilerini sıkılaştırma ve enerji ve demir yolu taşımacılığında transit geçiş noktası haline gelme; Batı için Rusya üzerinde yeni bir baskı alanı oluşturma fırsatını yakalama ve Avrupa’nın enerji ithalatı alanında Rusya’ya olan bağımlılığını bölge de yeni enerji hatları oluşturarak azaltma; Orta Asya’da enerji üreten devletler için enerji ihracatında boru hattı çeşitliliği yakalayarak Rusya’ya olan bağımlılığı azaltma açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye, Kafkasya’da yaşayan ve oradan sürgün edilen akrabalarının varlığı ve bölgenin Avrupa ile Asya’nın buluşma noktası olması ve Türkiye’nin Orta Asya’ya açılan kapısı olması sebebiyle stratejik olarak bölge ile ilgilenmek zorundadır. Türkiye bölge ülkelerinin bağımsızlığına, toprak bütünlüklerine ve içişlerine saygılı bir şekilde karşılıklı saygı ve iyi komşuluk ilkelerine bağlı kalarak bölge

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. KTU IIBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, El-mek: coskuntopal@gmail.com

ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmaya ve ortak çıkarları gözeterek işbirliği ortamı geliştirmeye çalışmaktadır. “Güney Kafkasya’daki çözümlenememiş ihtilafları oluşturan Yukarı Karabağ, Güney Osetya ve Abhazya ihtilafları, hem bu bölgenin hem de Avrasya’nın güvenliği açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Türkiye, Kafkasya ülkelerindeki tüm ihtilafların barışçı yollardan çözümünün bu ülkelerdeki siyasi istikrara ve ekonomik refaha katkıda bulunacağına, ayrıca ikili ve bölgesel işbirliği için yeni ufuklar açacağına inanmaktadır”. Ayrıca Türkiye, bölge ülkelerinin uluslararası örgütlere katılarak uluslararası arenada aktif rol almalarını sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye, Güney Kafkasya’da Rusya ile arasında tampon bölge oluşturma, bölge ülkeleriyle ilişkilerini iyileştirme ve bu sayede bölgeden geçen enerji hatlarının güzergahında kendisinin de yer almasını sağlama, kendi enerji ihtiyacının bir bölümünün bu bölgeden sağlanması ve kendi sanayi ürünlerinin bu ülkelere satılmasına yönelik stratejiler gütmektedir. Güney Kafkasya’daki jeopolitik, jeoekonomik ve askeri jeostratejik çıkarlarının gerçekleştirilmesi noktasında Türkiye bölgede Rusya ve İran ile rekabet içindedir. Türkiye, kendine ait enerji kaynaklarının olmaması, ayrıca Rusya’nın aksine Güney Kafkasya’daki askeri jeostratejik etki mekanizmalarının zayıflığı dolayısıyla bazen bu rekabette dezavantajlı duruma düşmektedir. Bununla birlikte bölgede Azerbaycan ve Gürcistan ile kurduğu iyi ilişkiler ve “yumuşak gücü” ile Türkiye, Avrasya’daki jeopolitik, jeoekonomik ve askeri-jeostratejik konumunun güçlendirmektedir.

Türkiye’nin Güney Kafkasya’ya yönelik politikaları açısından Gürcistan’ın istikrarı ve ülkesel bütünlüğü büyük önem arz etmektedir. “Ayrıca bölgede çatışma potansiyeli taşıyan donmuş sorunların canlanması, başta ekonomi ve güvenlik olmak üzere birçok alanda istikrarsızlaştırıcı etkiler taşımaktadır. Kafkasya bölgesinde, güvenlik ve istikrarın sağlanması, Kafkasya ve Orta Asya petrol ve doğalgazının uluslararası pazarlara çıkmasını amaçlayan çalışmaları kolaylaştıracaktır. Bu açıdan Güney Kafkasya cumhuriyetlerinin bağımsızlık ve toprak bütünlüklerinin güvence altına alınması büyük önem taşımaktadır. Kafkasya’da sorunların ancak bölge ülkeleri arasında diyalog ortamının sağlanması ile çözülebileceği açıktır. Bölgede ortaya çıkan sorunlar başta Karadeniz’in güvenliği olmak üzere küresel ölçekte yansımaları olabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu çerçevede, Güney Osetya krizi sonrası Türkiye’nin ortaya koyduğu Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu düşüncesinin ve yine 1992’de Türkiye’nin öncülüğünde kurulan Karadeniz İşbirliği Örgütü’nün Kafkasya’da ortaya çıkan sorunların çözümünde daha işlevsel bir rol üstlenmesi beklenebilir.

SSCB’nin dağılmasıyla Gürcü ekonomisi çökmüş olsa da 1995 yılında Türkiye ile yürüttüğü ekonomik istikrar programları sayesinde ve 2003 Gül Devrimi’nin ardından yapılan liberal ve dışa açık reformlar sayesinde Gürcü ekonomisinde gözle görülür iyileşmeler kaydedildi. Serbest Pazar ekonomisinin tesis edilme çabaları ve enerji ve demir yolu ulaşımı üzerine geliştirilen projeler sayesinde ekonomi iyi yönlü bir seyir izledi. Ülke enerji transitinde adından söz ettirse de petrol ve doğalgaz kaynakları açısından kısıtlı imkânlarla sahip bulunmaktadır. Sanayi altyapısı yetersiz olan ülke tarım, turizm ve enerji sektörüne ağırlık vererek bu açığını kapatmayı hedeflemektedir. Ülkeye başta Türk

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

yatırımcılar olmak üzere yabancı sermaye girişi ile özellikle enerji alanında hidroelektrik santrallerine önemli yatırımlar yapılmakta ve turizm alanında Batum, bölgesel bir turizm merkezi haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye-Gürcistan işbirliği yalnız ikili düzeyde değil, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu gibi bölgesel işbirliği projeleriyle de başarıyla sürdürülmektedir. Ortak enerji, ulaşım ve haberleşme projeleri bölge ülkelerinin istikrarına ve refah artışına büyük katkı sağlamaktadır. Nitekim Gürcistan'ın da içinde yer aldığı Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC) ve Bakü-Tiflis-Erzurum Gaz Boru Hattı (BTE) ekonomik zenginlik yanında bölgesel istikrar açısından da önemli enerji projeleridir. BTC 2006 yılında, BTE ise Temmuz 2007'de faaliyete geçmiştir. Diğer yandan Gürcistan bölümünün temeli 21 Kasım 2007'de atılan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı (BTK) ile bölgenin stratejik konumu daha da gelişmiş ve bölge tüm Avrasya'da istikrar ve refahın tesisi açısından giderek artan bir öneme sahip olmuştur. BTC Hattı ile birlikte Türkiye, hem Kafkasya hem de Orta Doğu petroleri açısından "yakınlık", "elverişli yükleme", "olumlu iklim koşulları" ve "terminal işletme tecrübesi" gibi çok kritik bazı nedenlerle dünyanın en önemli petrol terminal tesislerinden biri haline gelmiştir. Böylece Türkiye, Güney Kafkasya ve Orta Asya'yı, Türkiye ve Akdeniz'e bağlayarak "Doğu-Batı Enerji Koridoru" olarak adlandırılan sağlam bir güvenlik koridoru oluşturmayı başarmış ve bu sayede Avrupa "enerji arz güvenliği" açısından da önem kazanmıştır. Diğer yandan Türk Boğazları'ndaki aşırı trafik yükünden kaynaklanan geçiş riskleri azalmıştır. BTC, bölge ülkelerinden dünya pazarlarına ham petrol ve doğalgaz nakledecek diğer boru hattı projeleri açısından da örnek olmuştur.

Gürcistan, Karadeniz'e kıyısı olan tek Güney Kafkasya ülkesi olması hasebiyle bölge ve Orta Asya ülkelerinin denize açılan kapısı konumundadır. Bölge ülkeleri ve Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan transit geçiş konumunda bulunmaktadır ve enerji hatlarının Rusya'nın tekelinden kurtarılması için en önemli ülkedir. Ermenistan-Rusya ve Türkiye-Azerbaycan gibi stratejik ortaklıklara sahip ülkeleri birbirine bağlayan bir konumdadır. Özellikle Batı dünyası için bölgede Ermenistan gibi bir müttefike sahip Rusya'ya karşı denge politikası uygulayabilmek için jeopolitik ve jeostratejik öneme sahiptir ve Hazar kaynaklarının dünyaya taşınması için geçiş noktasına bulunmaktadır. Diğer yandan Türkiye, Kafkasya'da yaşayan ve oradan sürgün edilen akrabalarının varlığı ve bölgenin Avrupa ile Asya'nın buluşma noktası olması ve Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan kapısı olması sebebiyle stratejik olarak bölge ile ilgilenmek zorundadır.

Sonuç olarak Türkiye, Gürcistan ile derin tarihi bağlara sahiptir. Türkiye, Güney Kafkasya'da yer alan bu ülke ile I. Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren iyi ilişkiler kurmuş ve bu ilişkileri geliştirmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin çöküşü sonrası 8 Nisan 1991'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'ı, Türkiye 16 Aralık 1991'de tanımıştır. İki ülke 21 Mayıs 1992 tarihinde imzalanan protokol çerçevesinde diplomatik ilişkiler kurmuştur. Türkiye ve Gürcistan ticaret, enerji, ekonomi, iletişim ve kültür sahalarında çok yakın ilişki ve işbirliği içerisinde. Türkiye, Gürcistan'ın başlıca ticari partneri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

konumundadır. Nitekim Türkiye'den Gürcistan'a yönelik aylık ihracatın değeri 119 milyon ABD dolarının üzerindedir. Yine Türkiye, Gürcistan'daki ikinci büyük yatırımcı ülkedir. Türk şirketleri, inşaat, taşımacılık, haberleşme, bankacılık, enerji sektörleri başta olmak üzere Gürcistan'da birçok projelere yatırım yapmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı ve Bakü- Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı ile iki ülke stratejik açıdan Azerbaycan ile de önemli bağlar kurmuştur. 2006 yılından itibaren serbest vize rejimi çerçevesinde iki ülke vatandaşları, pasaport kullanmaksızın karşılıklı olarak seyahat edebilmektedir. Diğer yandan iki ülke arasında gününbirlik hava ve kara yolu taşımacılığı son derece gelişmiştir. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının faaliyete geçmesi ile iki ülke arasındaki iyi ilişkiler daha çok güçlenecektir. İki ülke aynı zamanda birçok uluslararası organizasyonda birbirlerini desteklemektedir. Türkiye ve Gürcistan, ortak çıkarları doğrultusunda birçok sektörde işbirliğini güçlendirmeye devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Gürcistan, Güney Kafkasya, Dış Politika, Enerji

TURKEY'S SOUTH CAUCASUS POLICY AND GEORGIA

STRUCTURED ABSTRACT

The Caucasia which has been occupied throughout the history with many times, has been a route for tribes, has been a geography of impassable mountains; has been a place of competition of continuous struggles because of its strategic role and geopolitic position. Caucasia has been a region for struggle of powers respectively Seljuks, Ottomans and Turkey; Russian Empire, USSR, Russia Federation; Safavid's Iran and later Iran Islamic Republic. However the region in spite of occasional cuttings has been under domination of firstly Russian Empire and later USSR for almost two hundred years. Because of Gorbachev's glasnost and prerestroika policies, the South Caucasia republics (Azerbaijan, Georgia, Armenia) which continuously declared their independencies in 1991, later by time became independent from Russian Federation's domination. Since September 2011, the region has turned to an unsharable cake through joining of the actors to the game, that are out of the region, the western states especially US and EU. In contemporary times, the Russian Federation gives a special attendance to the region related with its security. From the view of Russia, the Caucasia is a strategic point which would enable Russia to pass to the Middle East and increase its power of influence; and to reach to the warm seas in the opening point to the Black Sea. In addition, the region has a great importance for Turkey to reach to the Central Asia, to intense the relations with the Central Asian Turkic republics, to be a transit passage point in energy transportation and railways; for the West to be an opportunity constituting a new pressure realm over Russia, in Europe's energy importation to reduce dependency on Russia constructing new energy lines in the region, for the energy producing states in the Central Asia in energy exportation gaining pipeline diversity to reduce the dependency on Russia.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Turkey strategically has to attend to the region, because of the existence of the relatives which live in Caucasasia and exiled from there; because the region is the meeting point for Europe and Asia; and the gate to open to the Central Asia. Turkey, now maintains to establish good relations with the states of the region and to constitute cooperational platforms attending the same interests through respecting the independency, territorial integrity and the internal affairs of the states of the region; and through being loyal to the mutual respect and good neighbourhood principles. Nagorno-Karabakh, South Osetia and Abhasia conflicts which are the unresolved conflicts of the South Caucasasia, constitute serious threats against the security of both this region and the Euroasia. Turkey believes that the resolution of all of the conflicts in the region through peaceful ways would contribute to the political stability and economic welfare of the states in the region, would also open new horizons for the reciprocal and regional cooperation. Turkey also strives to make the states of the region to take active role in the international arena through joining them to the international organizations. Turkey pursues strategies such as: to constitute a buffer zone between Russia and itself, to improve relations with the states of the region and thus ensuring its existancy in the routes of the energy pipelines which pass over the region, to meet some parts of its energy needs from this region, and to sell its own industrial products to these states. Turkey is in the rivalry with Russia and Iran in gaining its geopolitic, geoeconomic, martial and geostrategic interests in the South Caucasasia. Turkey sometimes, stays in disadvantageous positions in this rivalry because of the nonexistence of energy resources of Turkey, and the weakness of its geostrategic and martial mechanisms of influence in the South Caucasasia unlike Russia. However, Turkey has strengthened its geopolitic, geoeconomic, martial and geostrategic position in Euroasia, because of the good relations with Azerbaijan and Georgia it constituted and its soft power. Regarding Turkey's policies towards the South Caucasasia, the stability of Georgia and its territorial integrity mean a great importance. In addition, the activation of the frozen conflicts which have the potential towards a war in the region, causes unstabilizing affects over numerous realms primarily economy and security. Ensuring the security and the stability in the Caucasasia region, would ease the activities which aim to supply the Caucasian and Central Asian oil and natural gas to the international markets. Therefore, securing the independencies and the territorial integrities of the South Caucasian states indicates a great importance. It's clear that the the disputes in the Caucasasia would be resolved only through constituting an environment for dialogue among the states of the region. The problems which have occured in the region primarily the security of the Black Sea, have potential to cause to reflections in the global level. In this context, the Caucasasia Stability and Cooperation Platform concept which Turkey put forward after the South Osetia crisis and the Organisation of Black Sea Economic Cooperation which was established in 1992 with Turkey's leadership were considered to take an operational role in the resolution of the disputes which occured in the Caucasasia.

Although the Georgian economy has collapsed by the dissolution of the USSR, because of the economical stability program which it implemented in 1995 with Turkey; and the liberal and open reforms after the Rose Revolution in 2003, noticable enhancements have been

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

recorded in the Georgian economy. Due to the efforts to establish a liberal market economy; and the produced projects over energy supply and the railway transportation the economy has drawn a positive trend. Although the state has been spoken much in the energy transition, has a limited capacity related with oil and natural gas resources. While the state has an unsufficient infrastructure for industry, aims to recover this deficit through intensifying agriculture, tourism and energy sectors. Significant investments with foreign capital primarily Turkish investors have been taken for especially the energy realm the hydroelectric dams; in tourism sector, Batumi has been striven to make a regional tourism center. The cooperation between Turkey and Georgia has been implemented successfully not only by reciprocal level but also with the projects of regional cooperation such as Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Project, Baku-Tbilisi-Erzurum natural gas Pipeline Project, Baku-Tbilisi-Kars railway Project. The common energy, transportation and communication projects have brought a great contribution to the stability and the increasing of welfare of the states of the region. Thus Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Project (BTC) and Baku-Tbilisi-Erzurum natural gas Pipeline Project (BTE) which also include Georgia, are the important projects for regional stability, besides the economic welfare. BTC has become active since 2006 and BTE since July of 2007. In addition, the Baku-Tbilisi-Kars railway Project of which the part in Georgia was started to construct in October 21 of 2007, led to increase its strategic importance, and regarding constituting the stability and the welfare of all Euroasia led to an increasing importance. With the BTC pipeline, due to the several critical reasons such as: closeness, suitable loading, suitable climate conditions and terminal operation experience Turkey became one of the most important oil terminal both for the Caucasian and the Middle Eastern oil. Thus Turkey, through linking the South Caucasia and the Central Asia to Turkey and the Mediterranean Sea, has achieved to constitute a strong security corridor which is called as the East-West Energy Corridor, thus has gained importance regarding the European energy supply security. In addition, the risks of the passages through the Turkish straits, which were caused by intensive traffic, have reduced. Moreover the BTC becomes an example for the other pipeline projects which would carry crude oil and natural gas from the states of the region to the markets of the world. Since Georgia is the only South Caucasian state which has a coast to the Black Sea, is also a opening gate for the region and the Central Asian states to the sea. It is on the transit way to link the region and the Central Asia to Europe; and it is most important state which could rescue from Russian monopoly over energy pipelines. It has an geopolitic and geostrategic importance in the region especially for the Western world, which enables to implement a balance policy towards Russia which has an ally like Armenia, and it is on the transit point regarding supplying the Caspian resources to the world. In addition, Turkey strategically has to attend to the region, because of the existence of the relatives which live in Caucasia and exiled from there; because the region is the meeting point for Europe and Asia; and the gate to open to the Central Asia.

As a result, Turkey has deep-rooted historical ties with Georgia. Turkey has established and developed good relations with this South Caucasus country since the end of the World War I. After the collapse of

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

the USSR, Georgia was declared its independence on 8 April 1991 and Turkey has recognized it on 16 December 1991. The two countries was signed a Protocol on 21 May 1992, for establishment of diplomatic relations. Turkey and Georgia have established very close relations and cooperation in trade, energy, economy, communication and culture. Turkey is the main trade partner of Georgia. Turkey's monthly average exported amount to Georgia is more than 119 million USD. Turkey is now the second largest investor in Georgia. Turkish companies have invested in the construction, transport, telecommunications, banking, energy and other projects in Georgia. These two countries are strategically connected with Azerbaijan by Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) oil pipeline and Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE) natural gas pipeline. Turkey and Georgia has adopted visa-free travel in 2006 and now the citizens of the two countries can travel without passport. On the other hand They have established strong air and highway transportation system as daily basis. Baku-Tbilisi-Kars (BTK) transnational railway Project also the output of good relations between the two countries. They also support each other in various international organizations. Turkey and Georgia are strongly committed to continue multi sectoral cooperation for their common interest.

Key Words: Turkey, Georgia, South Caucasus, Foreign Policy, Energy

Giriş

Kafkasya, kuzeyde Don nehri, Maniç çukurluğu ve Kuma ağzını; güneyde Aras ve Kars platosunu; doğuda Hazar Denizi' ni ve batıda da Karadeniz' i sınır olarak alan ve Kafkas Dağları'nın bölgeyi ortasından bölerek Kuzey ve Güney Kafkasya olarak ikiye ayırdığı bölgeye verilen isimdir. Kafkasya, geçit vermez dağlardan ve derin vadilerden oluştuğu için birbirleriyle iletişim kuramayan topluluklar oldukça homojen yapılara sahip olmuşlar ve bu sayede bölge din, dil ve kültür açısından dünyanın en zengin coğrafi alanlarından biri haline gelmiştir. Bölge jeopolitik açıdan büyük önem taşıdığı için tarih boyunca büyük güçlerin ilgisini çekmiştir. Kafkasya genellikle dağlık ve engebeli arazilerden meydana geldiği ve pek çok noktada geçişin imkânsız olması hasebiyle Daryal ve Derbent geçitleri gibi geçiş noktaları stratejik önem teşkil etmekte ve bölgenin yüksek ve geçişleri zorlaştıran özellikleri bölgeyi doğal sınır haline getirmekte ve önemini jeopolitik konumuyla beraber oldukça arttırmaktadır. Bölge Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarını birbirine bağlamakta ve bu nedenle ulaştırma ve petrol-doğalgaz hatları için transit geçiş alanı teşkil etmekte ve bu sayede de hem komşularının hem de büyük devletlerin ilgisine mahzar olmaktadır. Bölge kara, demir ve enerji hatları için ulaşım yolu olma özelliği taşımasının yanı sıra Hazar Denizi kıyılarında sahip olduğu petrol ve doğalgaz kaynakları ile de bir çekim merkezi olma özelliği taşımaktadır. Asya, Avrupa ve Ortadoğu üzerinden Afrika kıtaları ile Karadeniz, Hazar Denizi ve Basra Körfezi ile Hint denizine giden yolların kesiştiği yerde bulunması dolayısıyla bölge tarih boyunca büyük güçlerin rekabet alanı olmuştur. Dolayısıyla Kafkasya bölgesi, yakın çevremiz içinde bulunması nedeniyle, ülkemizin güvenliğine yönelik tehdit unsurları bakımından da önem taşımaktadır (Öztürk, 2003, s.10-11).

Tarih boyunca birçok istilâlara uğramış, kavimlerin geçiş güzergâhı olmuş, çetin ve geçit vermez dağların coğrafyası Kafkasya; stratejik rolü ve jeopolitik konumu nedeniyle üzerinde sürekli mücadele verilen bir rekabet alanı olmuştur. Kafkasya; sırasıyla Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'nin; Rus İmparatorluğu, SSCB ve Rusya Federasyonu'nun; Şahlık

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

dönemi İran'ın ve daha sonra İran İslâm Cumhuriyeti'nin güç mücadelesi verdiği bir bölgedir. Ancak bölge, zaman zaman kesintilerle birlikte, yaklaşık iki yüzyıl boyunca önce Rus İmparatorluğu'nun, sonra da SSCB'nin egemenliği altında kalmıştır. Gorbaçov'un, "açıklık" ve "yeniden yapılanma" politikaları gereğince, 1991 yılında, bir biri ardına bağımsızlıklarını ilân eden, Güney Kafkasya Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan) zamanla da Rusya Federasyonu'nun (RF) egemenliği altından çıkmaya başlamışlardır. 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren, bölge dışı aktörlerin -başta ABD ve AB olmak üzere Batılı ülkeler- oyuna fiilen katılımlarıyla Kafkasya, paylaşılamayan bir pasta olmuştur. Günümüzde Rusya Federasyonu, güvenliği açısından bölgeye ayrı bir önem vermektedir. Rusya açısından Kafkasya, Orta Doğu'ya inerek bölgede nüfuzunu arttırmasını ve Karadeniz'e çıkış noktasında sıcak denizlere ulaşmasını sağlayacak stratejik bir üs olma niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte Türkiye için Orta Asya'ya ulaşma, Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile ilişkilerini sıkılaştırma ve enerji ve demir yolu taşımacılığında transit geçiş noktası haline gelme; Batı için Rusya üzerinde yeni bir baskı alanı oluşturma fırsatını yakalama ve Avrupa'nın enerji ithalatı alanında Rusya'ya olan bağıllığını bölge de yeni enerji hatları oluşturarak azaltma; Orta Asya' da enerji üreten devletler için enerji ihracatında boru hattı çeşitliliği yakalayarak Rusya'ya olan bağıllığı azaltma açısından büyük önem arz etmektedir (Ağacan, 2006, s.23; Kantarcı, 2005; Karabayram, 2007, s.1; Canar, 2005, s.92).

Türkiye ve Gürcistan İlişkileri

Türkiye'nin Kafkasya Politikası içerisinde Gürcistan önemli bir yer tutmaktadır. Başkenti Tiflis, nüfusu 4.497.400, yüzölçümü 69.700 kilometrekare olan ülkenin yönetim şekli cumhuriyettir¹. Gürcistan, nüfus yapısı itibariyle Güney Kafkasya cumhuriyetleri arasında en heterojen ülkedir. Etnik yapı olarak Gürcistan pek çok kimliği içinde barındırmaktadır. Gürcüler, Acaralar, Megreller, Lazlar, Svanlar, Azerbaycan Türkleri, Ermeniler, Ruslar, Abhazlar ve Osetler gibi büyük grupların yanında pek çok küçük grupta vardır. Güneydoğuda Azerbaycan, güneybatıda Türkiye, kuzeyde Rusya Federasyonu ve güneyde Ermenistan ile komşu olan Gürcistan'da resmi kayıtlar üzerinden yapılan tahminlere göre nüfusun yaklaşık %84'ünü Gürcü, %6.5'i Azeri, %5.7 si Ermeni ve %1.5 nispetini ise Ruslar oluşturmaktadır. Başkent Tiflis'in nüfusu yaklaşık 1.1 milyondur. Ülkenin diğer önemli şehirleri Kutais, Rustavi ve Batum'dur. Gürcistan'ın resmi dili Gürcüce, milli para birimi ise Lari'dir.

1891 yılında bütünüyle Rusya İmparatorluğu tarafından ilhak edilen Gürcistan, Rusya'da Şubat 1917 sonrası ortaya çıkan ihtilal ve iç savaş ortamında 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmişti. Sovyet Rusya 1921 başında imzaladığı Riga anlaşması ile Batı'da savaşı sonlandırmış ve nihayet Gürcistan, Şubat 1921'de Kızılordunun Tiflis'e girmesi sonucu Sovyetler Birliği'nin bir parçası haline gelmiştir (Kochan, 1962, s.265; Sürmeli, 2001, s.694-703).

Gürcistan, SSCB' nin dağılma sürecine girmesiyle 9 Nisan 1991'de yeniden bağımsızlığını kazanmıştır. 26 Mayıs 1991 tarihinde yapılan ilk cumhurbaşkanlığı seçimini % 87 oy nispeti ile Zviad Gamsakhurdia kazanmıştır. Aralık 1991'de başlayan içsavaş sonucu Gamsakhurdia ve taraftarları 6 Ocak 1992'de ülkeden çıkarılmışlardır. Mart 1992'de Edward Şevardnadze, ülkeye geldiğinde Abhazya ve Güney Osetya'da ortaya çıkan çatışmalar, Rusya'nın desteği ile bağımsızlık ilanına kadar gitmişti. Böyle bir ortamda Şevardnadze 10 Mart 1992'de Devlet Konseyi başkanlığına getirildi. Şevardnadze, 1995 ve 2000 yıllarında yapılan seçimleri de kazandı. Bununla birlikte, Rusya'nın desteğiyle Abhazya, Güney Osetya ve Acara'nın Tiflis yönetiminin kontrolü dışında kalması ülkedeki siyasi krizi tırmandırmıştır. 2 Kasım 2003 tarihinde yapılan parlamento seçimlerine Şevardnadze'nin siyasal ittifakı "Yeni Gürcistan İçin", Aslan Abaşidze'nin "Gürcistan Demokratik Uyanış Birliği", Mihail Saakaşvili'nin "Birleşik Ulusal Hareket"i, parlamento başkanı

¹ <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-kunyesi.tr.mfa>.

Nino Burcanadze ile eski parlamento başkanı Zurab Jvania'nın "Burcanadze-Demokratla" partisi girdi. Şevardnadze, 2 Kasım 2003 tarihli parlamento seçimlerine hile karıştırıldığı iddiasıyla başlayan toplu gösteriler sonucu Mihail Saakaşvili ve diğer muhalefet liderlerinin çağrısına uyarak görevinden çekildi. "Gül Devrimi" olarak adlandırılan bu süreç, Gürcistan'da 2003-2013 yılları arasında 10 yıl süren Saakaşvili iktidarını hazırladı

2012-2013 Gürcistan Seçimleri ve Saakaşvili Sonrası

Anayasada güçler ayrılığını ilke olarak kabul eden Gürcistan' da parlamento ve devlet başkanı daha önce bahsettiğimiz temsili demokrasi sistemine uygun olarak seçimle göreve gelmektedir. 5 yıllık süre için tek seçimle göreve getirilen ve en fazla iki müteakip dönem görevde kalabilen devlet başkanı gücünü anayasadan alan tek yetkili görevli iken 15 Eylül 2010 tarihinde parlamentoda kabul edilen anayasa değişikliği ile devlet başkanının yetkileri başbakanın lehine ciddi derecede kısıtlanmış, güçler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı kuvvetlendirilmiş; hükümet, ülkenin iç ve dış siyasetini yürüten ve yönlendiren temel yürütme organı kanadı haline getirilmiştir².

2003 yılında ABD destekli olduğu iddia edilen sivil toplum örgütlerinin muhalefeti harekete geçirmesiyle Kadife Devrim(Gül Devrimi) diye adlandırılan ve demokrasi vaatleri veren bu hareket nedeniyle Devlet Başkanı Sevardnadze istifa etti ve ardından yapılan seçimlerle Saakaşvili ezici bir çoğunlukla iktidarı ele geçirdi.

Gürcistan'da 2003-2013 yılları arasında 10 yıl süren Saakaşvili iktidarını hazırladı. Ancak, Aralık 2011'de Bidzina İvanişvili liderliğinde kurulan Gürcü Rüyası siyasi hareketi, Şaakşvili dönemini serbest seçimler sonucu sona erdirdi. Seçimler boyunca Bidzina İvanişvili' nin seçimlerde pek çok usulsüzlük yapıldığına ilişkin itirazlarına karşılık Devlet Başkanı Saakaşvili ise Rusya ile yakın ilişkileri olduğu iddia edilen İvanişvili' nin Gürcistan'ı Rus güdümüne sokacağını iddia etmişti³. İvanişvili, Moskova' da ortağı ile ticari alanda pek çok başarılar imza atmış ve dünyanın en zengin 153. Milyarder ünvanını kazanmıştı. Sovyetler sonrası dönemde bölgede muhalefetteki bir partinin iktidarı demokratik ve sivil yöntemlerle kazanması ilk kez meydana geldiği için bu hadise bölgede ayrı bir önem teşkil etmişti⁴. Gürcü Rüyası, 1 Ekim 2012'de yapılan parlamento seçimlerinde, devlet başkanı Mihail Saakaşvili'nin Birleşik Ulusal Hareket'i karşısında %53 oy ile zafer kazandı ve İvanişvili 25 Ekim 2012 tarihinde Gürcistan Başbakanı olarak göreve başladı. Gürcistan'da ki seçimler bölgede olduğu kadar dünyada da ilgiyle takip edilmiş ve hatta NATO, AGİT ve Avrupa Parlamentosu'ndan pek çok temsilci seçimleri takip etmişti. Seçim sonrasında açıklanan pek çok farklı kurumun raporlarına göre seçim demokratik bir ortamda cereyan etmişti. Bunun yanında AB ve ABD' de demokratik seçimlerin başarılı bir şekilde uygulanmasından duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdi. Batı' dan gelen olumlu tepkilere paralel olarak Rusya' da seçim sonrası ortaya çıkan sonuçların ardından Gürcistan ile diyalog kurmaya hazır olduğunu açıklayarak olumlu görüşlerini belirtmişti⁵. 2012 seçimlerinin Gürcistan dış politikasında yol açacağı yansımalarla geldiğimizde ise ilk söylememiz gereken Dışişleri Bakanlığı görevine atanan Maia Panjikidze' nin Avrupa ve Avro-Atlantik kurumlarla entegrasyona önem vereceklerini duyurmasıdır⁶.

² <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>.

³ "Gürcistan'da seçimler sona erdi", BBC Türkçe, 1 EKİM 2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/10/121001_georgia_update.shtml, s. 1.

⁴ Ahmet Turan Esen, "Gürcistan Seçimleri ve Gürcistan' da Değişim", 05 EKİM 2012, <http://www.21vyte.org/tr/arastirma/gurcistan/2012/10/05/6755/gurcistan-secimleri-ve-gurcistanda-degisim>.

⁵ "Gürcistan seçimlerine ABD ve Rusya'dan övgü", BBC Türkçe, 3 EKİM 2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/10/121003_georgia_elections.shtml.

⁶ "Gürcistan Dışişleri Bakanı Maya Panjikidze Açıklaması", haberler.com, 27 Aralık 2012, <http://www.haberler.com/gurcistan-disisleri-bakani-maya-panjikidze-4205328-haberi/>.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

27 Ekim 2013 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimini de Gürcistan Rüyası'nın adayı eski Milli Eğitim Bakanı Giorgi Margvelaşvili'nin %62 oy oranıyla kazanması ile Gürcistan'da 10 yıl süren Saakaşvili dönemi sona ermiş oldu. Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrası istifa eden Başbakan İvanişvili yerine ise 20 Kasım 2013'te Irakli Garibaşvili atandı⁷.

Gürcistan Dış Politikası

Dış politika, devletlerin dış ortama ilişkin olarak ürettiği karar, davranış ve hedeflerin tamamı olarak tanımlanmakta ve temelini “milli çıkar” kavramı oluşturmaktadır (Plano, Olton, 1988, s.6; Hill, 2003, s.3). Bu bağlamda Gürcistan'ın milli çıkarları; egemenliğini ve ülke bütünlüğünü sağlamak, devlet kurumlarını ve demokrasiyi güçlendirmek, etkili bir milli güvenlik sistemi kurmak, milli birlik ve beraberliğini güçlendirmek, Avrupa ve Avro Atlantik kurumlarla bütünleşmek, uzun dönemde istikrarlı büyüme, enerji, çevre ve nüfus güvenliği ile bölgesel istikrarı sağlamak, ülkenin transit rolünü güçlendirmek olarak tanımlanmaktadır⁸.

Bağımsızlık sonrası dönemde Şevardnadze'ye karşı gerçekleştirilen “Gül Devrimi” , halkın demokrasi talepleri, yolsuzluğa karşı isyanı ve Gürcistan'ın Rusya'nın güdümünden bir türlü kurtulamamasına koyduğu tepki sebebiyle ortaya çıkmış ve başarılı olmuştur. Gül Devrimi ile iktidara gelen Saakaşvili, Batı eksenli politikalar izledi⁹. Saakaşvili, 8 Ağustos 2008 tarihinde Güney Osetya'ya girerek Rusya'ya bir nevi savaş ilan etmiştir. Güney Osetya, Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olmasına rağmen uzun süredir Rusya topraklarında bulunan Kuzey Osetya ile birleşmek istemekte ve bu isteğini açıkça ifade etmekteydi. Gürcistan ise Güney Osetya'yı daha önce Acaristan özerk idaresine yaptığı gibi tamamen kontrol altına almak istedi ve tam da Pekin olimpiyatları başlamış ve dünyanın ilgisi olimpiyatlara odaklanmışken olayı oldu- bitti ile çözmek istemişti. Fakat evdeki hesap çarşıya uymamış, daha önce Müslüman Acaristan özerk idaresini yıkarken kullandığı bu taktik bu sefer Rusya'nın sert tepkisiyle karşılaşmış, Gürcistan Batı dünyasından beklediği miktarda destek bulamamış ve Gürcistan için bu hamle büyük bir yıkıma sebebiyet vermişti¹⁰. Tabii ki savaşın sonunda Rusya, Gürcistan'ı ağır bir yenilgiye uğrattı ve Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlığını tanıdı¹¹. Batı dünyası, Rusya'nın bu tutumuna sert tepki göstermişti. Rusya, Beyaz Rusya hariç, uluslararası arenada bu konuda yalnız kalmış fakat kararlılığından taviz vermemiştir. Olaylara Gürcistan tarafından baktığımızda ise Devlet Başkanı Saakaşvili Rusya'ya kafa tutarak büyük bir hata yapmış ancak, Batı yönlü dış ve güvenlik politikalarını savaş öncesi olduğu gibi sonrasında da kararlılıkla devam ettirmiştir.

7 Mart 2013 tarihinde Gürcü Meclisi dış politikayla ilgili somut kararlar alarak Tiflis'in dış politika konusunda duruşunu net bir şekilde ortaya koydu. Kabul edilen dış politika tasarısı Gürcü politikasını görüntüde netleştirse de aslında Gürcistan hala Batı ile Rusya arasında bir denge oluşturmaya çalışmaktadır. Burada asıl amaç, AB ve NATO'ya üye olma yolunda çabalarla Rusya ile de iş birliği zemini geliştirmek ve ABD ile ilişkileri çok yönlü geliştirmektir. Bunun yanında uluslararası ve bölgesel örgütlerle kurulacak ilişkiler, Avrupa, Hazar havzası, Karadeniz,

⁷ http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=202..

⁸ http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=202..

⁹ Güner ÖZKAN, “Gürcistan Seçimleri: Şaakaşvili Kaybetti, Kazanan ‘Gül Devrimi’”, 28 Ekim 2013, http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2154&cat=325#.UntWOuL4LdI.

¹⁰ İlyas DOĞAN, “Güney Osetya Savaşı ve Ahıska Türklerinin Vatana Dönüşü”, 31 Ağustos 2010, <http://www.turansam.org/makale.php?id=1834>.

¹¹ Rusya'nın Kafkasya bölgesine yönelik dış politikası için bkz. Taşkın Deniz, “SSCB'nin Küllerinden Doğan Gücün Lideri: Vladimir Putin Ve Rusya Politikası”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, p.559-575.

Orta Doğu, Asya gibi kıtalarda yer alan ülkelerle ilişkiler ve özellikle Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin düzeltilmesi gibi hususlara da dikkat çekilmiştir¹².

Gürcistan, Avro-Atlantik bölgesinin bir parçası olarak özellikle ülke güvenliği açısından Avrupa ile bütünleşme sürecine büyük önem vermektedir. Bu bağlamda NATO ve AB'nin doğuya doğru genişlemesi ülke açısından önemlidir. Gürcistan, Gül Devrimi'nin ardından izlemeye başladığı Batı dünyasıyla yakın ilişkiler kurma politikası kapsamında NATO ile iyi ilişkiler geliştirmiş ve Rusya'ya karşı kendini güvene almak ve Batılı bir devlet olduğunu ispatlamak amacıyla bu örgüte üye olmak için uğraş vermeye başlamıştır. NATO ise Avrupa'nın enerji ihtiyacı konusunda Rusya'nın tek transit ülke olma ayrıcalığını ortadan kaldırmak ve Kafkasya'da etkisini hissettirmek amacıyla Gürcistan ile samimi ilişkiler geliştirmektedir. 2008 Nisan ayında Bükreş Zirvesi'nde NATO üyesi devletler Gürcistan'ın gelecekte NATO'ya üye olacağını taahhüt etmiş ve 2009, 2010 ve 2012 zirvelerinde de bu taahhüdü tekrarlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 2008 Eylül ayında "NATO-Gürcistan Komisyonu" kurulmuş ve Gürcistan ile Rusya arasında süregelen savaş döneminde Gürcistan'a danışmanlık edilip yardımda bulunulmuştur. Gürcistan halihazırda ISAF kapsamında Afganistan'da en çok asker bulunduran NATO'ya üye olmayan devlet statüsündedir ve ISAF'ın malzeme ve personel taşıma güzergahında bulunmaktadır. Gürcistan'ın zaten NATO ile pek çok ortaklık geliştirmiş bir ülke olarak gerçekleştirmesi gereken reformları da layıkıyla yerine getirdiği takdirde NATO ile olan ilişkilerini daha da sıkılaştırmaması içten bile değildir¹³.

AB de NATO ile olan pozitif ilişkilere paralel olarak ve aynı sebeplerle Gürcistan ile ilişkilerine önem vermektedir. Eski Devlet Başkanı Saakaşvili döneminde başlatılan Ortaklık Anlaşması müzakereleri, serbest ticaret ve vize diyalogu konularında kaydedilen ilerlemelere paralel olarak günümüzde iktidarı elinde bulunduran Başbakan İvanişvili döneminde de ilişkiler olumlu yönde ilerlemiştir. Yeni iktidarın Rusya'ya yakın olduğu için ilişkilerde soğuma olabileceği öngörülerinin aksine Başbakan İvanişvili ilk resmi ziyaretini Brüksel'e yaparak rengini belli etmiş ve AB'ye olan sempatisini göstermiştir¹⁴. Mart 2013 tarihli Gürcistan Dış Politikasının Temel Prensipleri başlıklı belgede Avrupa'yla entegrasyon süreci, AB-Gürcistan Ortaklık Anlaşması'na önem verilmesi, Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Bölgesi için sorumlulukların yerine getirilmesiyle ilgili görüşmelerin başarılı bir şekilde devam ettirilmesi, parlamentonun kabul ettiği en önemli dış politika hedefleri arasında sıralanmıştır¹⁵. Diğer yandan AB ile Doğu Ortaklığı çerçevesinde yaklaşık 3 senedir devam eden müzakereler başarılı bir şekilde tamamlanmış, İvanişvili iktidarı Temmuz 2013'te AB ile Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzalamıştır. Siyasi ve ekonomik işbirliğini öngören bu anlaşma ile Gürcistan-AB arasındaki ticari ilişkilerin artması hedeflenmekte, Gürcistan'ın AB'ye entegrasyonunda mesafe kaydedilmesi beklenmektedir. Seçim sonrası süreçte Cumhurbaşkanı Margvelaşvili'nin, Gürcistan'ın Avrupa'ya yönelik mevcut politikasını sürdüreceğini belirtmesi, Rusya'nın rahatsızlığına rağmen Batıyla entegrasyon sürecinin devam edeceğini göstermektedir¹⁶.

¹²"Gürcistan'da Hükümet Yeni Dış Politika Konsepti Oluşturdu", 12 Şubat 2013, <http://www.1news.com.tr/guneykafkasya/gurcistan/20130212065626554.html>.

¹³"Gürcistan, NATO ile yakın temasta", 1News, 01 Ekim 2010, <http://www.haber7.com/dunya/haber/614331-gurcistan-nato-ile-yakin-temasta>.

¹⁴"AB'den AB-Gürcistan İlişkileri ve Yaklaşan Seçimler Konusunda Açıklama", 04 Eylül 2012, <http://www.ab-ilan.com/son-haber/haber/son-haber/abden-ab-gurcistan-iliskileri-ve-yaklasan-secimler-konusunda-aciklama-000971>.

¹⁵Elnur İsmayilov, "Gürcistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Dış Politikada Beklentiler", 05 Kasım 2013, http://www.bilgesam.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2487:2013-11-05-14-02-48&catid=86:analizler-kafkaslar&Itemid=148.

¹⁶Elnur İsmayilov, "Gürcistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Dış Politikada Beklentiler", 05 Kasım 2013, http://www.bilgesam.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2487:2013-11-05-14-02-48&catid=86:analizler-kafkaslar&Itemid=148.

Gürcistan, Avrupa'ya entegrasyon, ekonomik gelişme, bölgede istikrar ve güvenlik endişelerini gidermek amacıyla kurulan GUAM'a üye devlet statüsüne sahiptir. Egemenlik, toprak bütünlüğü, sınırların dokunulmazlığı, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkeleri temelinde Avrupa'da istikrarın ve güvenliğin güçlendirilmesi amacıyla her türlü işbirliğinin gelişimi ve önemi bu örgütün endişeleri dahilindedir. Gürcistan, bu örgüte üye olarak, bölgede statükonun devamı ve güvenlik endişelerinin ortadan kaldırılması için çaba göstermekte ve uluslararası arenada çözüm üreten ülke konumuna gelmeye çalışmaktadır¹⁷.

Gürcistan'ın dünya ekonomisine tam entegrasyonu bu ülke için ekonomik açıdan en önemli amaçtır. Bu amaç uğrunda uluslararası standartlara ulaşmak ve uluslararası pazara dahil olmak çok büyük önem arz etmektedir. Bu yolda Gürcistan'ın yaptığı en önemli atılım Dünya Ticaret Örgütü'ne katılmak olmuştur. Bu örgüt aracılığıyla Gürcistan dünya çapında ekonomik prestijini attırması ve küresel çapta, her üye devlet gibi, ticari ayrıcalıklara kavuşmuştur¹⁸.

Gürcistan, uzun vadeli ekonomik büyüme, yeni iş imkânları yaratma, sosyal hizmetleri geliştirme gibi amaçlarla Dünya Bankası'na da dâhil olmuştur. Gürcistan'ın bu amaçlar doğrultusunda yol almasını kolaylaştırmak ve ülkenin bu hedefler doğrultusunda ki arzusunun kamçılama maksadıyla finansal destek, analiz ve tavsiye yöntemleriyle ülkeye destek sağlamıştır. Gürcistan özelinde Dünya Bankası'nın özellikle önem atfettiği alanlar; altyapı, eğitim ve ekonomik reformlar olmuştur¹⁹. Gürcistan; Avrupa Konseyi, AGİT, Birleşmiş Milletler, KEİ, Dünya Bankası ve DTÖ gibi uluslararası kuruluşlara üyedir ve NATO ile AB'ye de dahil olmaya isteklidir²⁰.

Gürcistan'ın milli değerleri arasında; egemenlik ve ülke bütünlüğü, özgürlük, demokrasi ve hukuk düzeni, güvenlik, refah ve barış sayılmaktadır. Bu bağlamda özgür, bağımsız, birleşik, gelişmiş ve barışçı bir Gürcistan bölgesel ve uluslararası güvenlik ve istikrarı güçlendirecektir. Gürcistan "Milli Güvenlik Konsepti" içerisinde yer alan "Tehditler, Riskler ve Meydan Okumalar" arasında, ülke bütünlüğünün Rusya tarafından ihlal edilmesi en önemli ve öncelikli dış politika ve güvenlik sorunu olarak değerlendirilmektedir. Gürcistan, Rusya Federasyonu'nun Abhazya ve Şıval bölgelerindeki nüfus yapısını da yasa dışı olarak değiştirmekte olduğunu da iddia etmektedir. Nitekim Gürcistan, Ağustos 2008 Savaşı ile ülke bütünlüğünün zarar görmesi ve işgalini, Rusya Federasyonu'nun saldırgan tutumuna ve egemenliğini ihlal etmesine bağlamaktadır. Bu durumun sonucu olarak "Gürcistan'ın Milli Güvenlik Konsepti", son yıllarda ortaya çıkan uluslararası ve bölgesel gelişmelerin etkisi altında kalan ülkenin güvenlik ortamının önemli ölçüde kötüleştiği kaydetmektedir²¹.

Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan'ın Önemi

Gürcistan, Güney Kafkasya'da bulunduğu konum sebebiyle jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip bir ülkedir. Gürcistan, Karadeniz'e kıyısı olan tek Güney Kafkasya ülkesi olması hasebiyle bölge ve Orta Asya ülkelerinin denize açılan kapısı konumundadır²². Bölge ülkeleri ve Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan transit geçiş konumunda bulunmaktadır ve enerji hatlarının Rusya'nın tekelinden kurtarılması için en önemli ülkedir. Ermenistan-Rusya ve Türkiye-

¹⁷ "Gürcistan Dışişleri Bakanı: GUAM'ın genişletilmesine yönelik planlarımız var", 1News, 12 Ocak 2013, <http://www.1news.com.tr/azerbaycan/siyaset/20130112120916259.html>.

¹⁸ "Georgia and WTO", Ministry of Foreign Affairs of Georgia, http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=548, ss. 1.

¹⁹ World Bank, Ministry of Foreign Affairs of Georgia, http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=571.

²⁰ <http://www.tlg.gov.ge/content.php?id=126&lang=eng>.

²¹ http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=8&lang_id=ENG.

²² Türkiye ve Gürcistan arasındaki Sarp Sınır Kapısı'ndan yapılan ticaretin hacmi için bkz. Ahmet Deniz, "Türkiye Gürcistan Ekonomik ve Siyasi İlişkiler Kapsamında Sarp Sınır Kapısının Analizi", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, p.539-558.

Azerbaycan gibi stratejik ortaklıklara sahip ülkeleri birbirine bağlayan bir konumdadır. Özellikle Batı dünyası için bölgede Ermenistan gibi bir müttefike sahip Rusya'ya karşı denge politikası uygulayabilmek için hayati öneme sahiptir ve Hazar kaynaklarının dünyaya taşınması için geçiş noktasına bulunmaktadır²³.

Türkiye, Kafkasya'da yaşayan ve oradan sürgün edilen akrabalarının varlığı ve bölgenin Avrupa ile Asya'nın buluşma noktası olması ve Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan kapısı olması sebebiyle stratejik olarak bölge ile ilgilenmek zorundadır. Nitekim SSCB lideri Stalin'in kararı ile 15 Kasım 1944 tarihinde sürgüne gönderilen Ahıska Türkleri, yurtlarına dönmek için yarım yüzyılı aşkın süre mücadele etmişlerdir²⁴. Türkiye bölge ülkelerinin bağımsızlığına, toprak bütünlüklerine ve içişlerine saygılı bir şekilde karşılıklı saygı ve iyi komşuluk ilkelerine bağlı kalarak bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmaya ve ortak çıkarları gözeterek işbirliği ortamı geliştirmeye çalışmaktadır²⁵. “Güney Kafkasya'daki çözülmemiş ihtilafları oluşturan Yukarı Karabağ, Güney Osetya ve Abhazya ihtilafları, hem bu bölgenin hem de Avrasya'nın güvenliği açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Türkiye, Kafkasya ülkelerindeki tüm ihtilafların barışçı yollardan çözümünün bu ülkelerdeki siyasi istikrara ve ekonomik refaha katkıda bulunacağına, ayrıca ikili ve bölgesel işbirliği için yeni ufuklar açacağına inanmaktadır”²⁶. Ayrıca Türkiye, bölge ülkelerinin uluslararası örgütlere katılarak uluslararası arenada aktif rol almalarını sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye, Güney Kafkasya'da Rusya ile arasında tampon bölge oluşturma, bölge ülkeleriyle ilişkilerini iyileştirme ve bu sayede bölgeden geçen enerji hatlarının güzergâhında kendisinin de yer almasını sağlama, kendi enerji ihtiyacının bir bölümünün bu bölgeden sağlanması ve kendi sanayi ürünlerinin bu ülkelere satılmasına yönelik stratejiler gütmektedir. Güney Kafkasya'daki jeopolitik, jeoekonomik ve askeri jeostratejik çıkarlarının gerçekleştirilmesi noktasında Türkiye bölgede Rusya ve İran ile rekabet içindedir. Türkiye, kendine ait enerji kaynaklarının olmaması, ayrıca Rusya'nın aksine Güney Kafkasya'daki askeri jeostratejik etki mekanizmalarının zayıflığı dolayısıyla bazen bu rekabette dezavantajlı duruma düşmektedir. Bununla birlikte bölgede Azerbaycan ve Gürcistan ile kurduğu iyi ilişkiler ve “yumuşak gücü” ile Türkiye, Avrasya'daki jeopolitik, jeoekonomik ve askeri-jeostratejik konumunun güçlendirmektedir²⁷.

Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya yönelik politikaları açısından Gürcistan'ın istikrarı ve ülkesel bütünlüğü büyük önem arz etmektedir. “Ayrıca bölgede çatışma potansiyeli taşıyan donmuş sorunların canlanması, başta ekonomi ve güvenlik olmak üzere birçok alanda istikrarsızlaştırıcı etkiler taşımaktadır. Kafkasya bölgesinde, güvenlik ve istikrarın sağlanması, Kafkasya ve Orta Asya petrol ve doğalgazının uluslararası pazarlara çıkmasını amaçlayan çalışmaları kolaylaştıracaktır. Bu açıdan Güney Kafkasya cumhuriyetlerinin bağımsızlık ve toprak bütünlüklerinin güvence altına alınması büyük önem taşımaktadır. Kafkasya'da sorunların ancak bölge ülkeleri arasında diyalog ortamının sağlanması ile çözülebileceği açıktır. Bölgede ortaya çıkan sorunlar başta Karadeniz'in güvenliği olmak üzere küresel ölçekte yansımaları olabilecek bir

²³Buket Önal, Gürcistan ve Önemi, “Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, Temmuz 2012, <http://www.bilgesam.org.tr/images/stories/makaleler/35-turkiyegurcistaniliskileri.pdf>, ss. 499.

²⁴ Ahıska Türklerinin sürgünü ve vatana dönüş mücadelesi için bkz. Coşkun Topal, “Güney Kafkasya'da İstikrar ve Ahıskalıların Vatana Dönüş Sorunu”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/7 Fall 2008**, p.619-631; Erdinç Demirbay, “Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3 Summer 2012**, p.877-885.

²⁵ Atilla Sandıklı, Kafkasya'nın Jeopolitiği, “Kafkasya Jeopolitiği ve Türkiye'nin Kafkasya Politikası”, Temmuz 2012, <http://www.bilgesam.org.tr/images/stories/makaleler/13-kafkasyajeopolitigiveturkiyeninkafkasyapolitikasi.pdf>.

²⁶ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa.

²⁷ Ali Hasanov, “Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Azerbaycan'ın Jeostratejik Çıkarları”, 06 Haziran 2012, <http://strategiya.az/?m=xeber&id=1033>.

potansiyel taşımaktadır. Bu çerçevede, Güney Osetya krizi sonrası Türkiye'nin ortaya koyduğu Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu düşüncesinin ve yine 1992'de Türkiye'nin öncülüğünde kurulan Karadeniz İşbirliği Örgütü'nün Kafkasya'da ortaya çıkan sorunların çözümünde daha işlevsel bir rol üstlenmesi beklenebilir”²⁸.

SSCB'nin dağılmasıyla Gürcü ekonomisi çökmüş olsa da 1995 yılında Türkiye ile yürüttüğü ekonomik istikrar programları sayesinde ve 2003 Gül Devrimi'nin ardından yapılan liberal ve dışa açık reformlar sayesinde Gürcü ekonomisinde gözle görülür iyileşmeler kaydedildi. Serbest Pazar ekonomisinin tesis edilme çabaları ve enerji ve demir yolu ulaşımı üzerine geliştirilen projeler sayesinde ekonomi iyi yönlü bir seyir izledi. Ülke enerji transitinde adından söz ettirse de petrol ve doğalgaz kaynakları açısından kısıtlı imkânlarla sahip bulunmaktadır. Sanayi altyapısı yetersiz olan ülke tarım, turizm ve enerji sektörüne ağırlık vererek bu açığını kapatmayı hedeflemektedir. Ülkeye başta Türk yatırımcılar olmak üzere yabancı sermaye girişi ile özellikle enerji alanında hidroelektrik santrallerine önemli yatırımlar yapılmakta ve turizm alanında Batum, bölgesel bir turizm merkezi haline getirilmeye çalışılmaktadır (Tavkul, 1992, s.418-427).

Türkiye-Gürcistan Arasındaki Petrol, Doğalgaz ve Demiryolu Projelerinin Türkiye'ye Faydaları

Türkiye-Gürcistan işbirliği yalnız ikili düzeyde değil, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu gibi bölgesel işbirliği projeleriyle de başarıyla sürdürülmektedir²⁹. Ortak enerji, ulaşım ve haberleşme projeleri bölge ülkelerinin istikrarına ve refah artışına büyük katkı sağlamaktadır. Nitekim Gürcistan'ın da içinde yer aldığı Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC) ve Bakü-Tiflis-Erzurum Gaz Boru Hattı (BTE) ekonomik zenginlik yanında bölgesel istikrar açısından da önemli enerji projeleridir. BTC 2006 yılında, BTE ise Temmuz 2007'de faaliyete geçmiştir. Diğer yandan Gürcistan bölümünün temeli 21 Kasım 2007'de atılan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı (BTK) ile bölgenin stratejik konumu daha da gelişmiş ve bölge tüm Avrasya'da istikrar ve refahın tesisi açısından giderek artan bir öneme sahip olmuştur³⁰. BTC Hattı ile birlikte Türkiye, hem Kafkasya hem de Orta Doğu petrolleri açısından “yakınlık”, “elverişli yükleme”, “olumlu iklim koşulları” ve “terminal işletme tecrübesi” gibi çok kritik bazı nedenlerle dünyanın en önemli petrol terminal tesislerinden biri haline gelmiştir. Böylece Türkiye, Güney Kafkasya ve Orta Asya'yı, Türkiye ve Akdeniz'e bağlayarak “Doğu-Batı Enerji Koridoru” olarak adlandırılan sağlam bir güvenlik koridoru oluşturmayı başarmış ve bu sayede Avrupa “enerji arz güvenliği” açısından da önem kazanmıştır. Diğer yandan Türk Boğazları'ndaki aşırı trafik yükünden kaynaklanan geçiş riskleri azalmıştır. BTC, bölge ülkelerinden dünya pazarlarına ham petrol ve doğalgaz nakledecek diğer boru hattı projeleri açısından da örnek olmuştur (Topal, 2013, s.318-323).

SSCB'nin çöküşü ve dağılmasından sonra eski sovyet ülkeleri arasında artan ticaret, ve bölge dünya ile bütünleşmenin bir aracı olarak taşımacılıkta yeni güzergah ve stratejiler geliştirilmesi zemininde ülkeleri işbirliğine yöneltti. Kara ve demir yolu bağlantıları, iletişim ve işbirliğini kolaylaştırdığı gibi üretim faktörlerinin hareketliliğine de hizmet etmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan cumhurbaşkanları tarafından Güney Gürcistan'daki Marabda kentinde 21 Kasım 2007'de temeli atılan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesi (BTK) Bakü'yü Tiflis üzerinden Kars'a bağlamaktadır.

²⁸ Coşkun TOPAL, “Türkiye' nin Güney Kafkasya Politikası' nda Gürcistan' ın Önemi”, 13 Ocak 2010, <http://www.avim.org.tr/bultentekli.php?haberid=14610>.

²⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.

³⁰ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa.

BTK, Türkiye ile Gürcistan arasında doğrudan demir yolu bağlantısı kurmak ve mevcut demir yolu hattıyla Gürcistan üzerinden Türkiye ile Azerbaycan, Orta Asya, Çin ve Moğolistan arasında demir yolu bağlantısı oluşturmak amacını taşımaktadır. Kars ve Ahılkelek arasında inşa edilecek demiryolu ile halen Tiflis'ten Ahılkelek'e kadar uzanan faal durumdaki demiryolu birleştiğinde Türkiye, Tiflis'e oradan da Bakü'ye bağlanma olanağına kavuşacaktır. Kars-Ahılkelek demir yolunun hizmete girmesi ile Kars-Gümrü demiryolu işlevini yitirmiş olacaktır. Kars-Tiflis-Bakü demir yolu ile İran üzerinden geçen mevcut doğu-batı koridoruna alternatif bir güzergahın geliştirilmesi; Orta Asya'nın Hazar üzerinden Türkiye'ye bağlanması; Avrupa ile Orta Asya arasında daha kısa ve daha güvenli bir yol üzerinden ulaşımın sağlanması; Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan-Türkmenistan üzerinden geçen "Demiryolu-Denizyolu Kombine Taşımacılığı" ile Orta Asya'nın Akdeniz'e bağlanması ve Orta Asya ile yapılan transit taşımacılıkta Türkiye'nin önemli bir konuma getirilmesi planlanmıştır.³¹

Türkiye'de 73 km., Gürcistan tarafında 28 km. uzunluğu bulunan Kars-Ahılkelek arasındaki demiryolu hattının yapımı ile hizmete girecek olan BTK, bölge ülkelerini uluslararası demiryolu ağına bağlayanın yanı sıra transit rollerini de güçlendirecektir. Petrol, yolcu ve eşya taşımacılığında hizmete girmesi planlanan demir yolu, 29 Ekim 2013'te hizmete açılan Marmaray'a entegrasyonu tamamlandığında Avrupa'ya kadar uzanacaktır. Demir İpek Yolu olarak adlandırılan BTK, 21. Yüzyılın başında yeniden canlanan tarihi İpekyolu'nun Avrasya kavşağındaki önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır.

Sonuç

Kafkasya, özelde Güney Kafkasya Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan doğal kapısı konumundadır. Ayrıca, Kafkasya bölgesindeki halklarla siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bağları bulunan Türkiye için bölgede barış, istikrar ve işbirliğinin korunması son derece önemlidir. Türkiye, Orta Asya'ya ulaşma, Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile ilişkilerini sıkılaştırma ve enerji ve demir yolu taşımacılığında transit geçiş noktası özelliğini güçlendirmek için bölgeye yönelik aktif bir dış politikası sürdürmelidir. Bu bağlamda bölge ülkelerinin uluslararası örgütlere katılarak uluslararası arenada aktif rol almalarını sağlamaya devam etmelidir.

Gürcistan, Karadeniz'e kıyısı olan tek Güney Kafkasya ülkesi olması hasebiyle bölge ve Orta Asya ülkelerinin denize açılan kapısı konumundadır. Bölge ülkeleri ve Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan transit geçiş konumunda bulunmaktadır ve enerji hatlarının Rusya'nın tekelinden kurtarılması için en önemli ülkedir. Ermenistan-Rusya ve Türkiye-Azerbaycan gibi stratejik ortaklıklara sahip ülkeleri birbirine bağlayan bir konumdur. Özellikle Batı dünyası için bölgede Ermenistan gibi bir müttefike sahip Rusya'ya karşı denge politikası uygulayabilmek için jeopolitik ve jeostratejik öneme sahiptir ve Hazar kaynaklarının dünyaya taşınması için geçiş noktasına bulunmaktadır. Diğer yandan Türkiye, Kafkasya'da yaşayan ve oradan sürgün edilen akrabalarının varlığı ve bölgenin Avrupa ile Asya'nın buluşma noktası olması ve Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan kapısı olması sebebiyle stratejik olarak bölge ile ilgilenmek zorundadır.

³¹Coşkun Topal, "Azerbaycan ve Türkiye İlişkileri", ... s. 318-323.

KAYNAKÇA

- AĞACAN, Kamil , “*Güney Kafkasya*” , **Stratejik Öngörü 2023**, Asam yayınları, Ekim 2006.
- CANAR, Burçin, **Soğuk Savaş sonrasında Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya politikaları (1991-2005) , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005, s.92, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/4130.pdf>. 10.01.2009.**
- DEMİRBAY, Erdinç, “*Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri*”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3 Summer 2012**, p.877-885.
- DENİZ, Ahmet, “*Türkiye Gürcistan Ekonomik ve Siyasi İlişkiler Kapsamında Sarp Sınır Kapısının Analizi*”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014**, p.539-558.
- DENİZ, Taşkın, “*SSCB'nin Küllerinden Doğan Gücün Lideri: Vladimir Putin Ve Rusya Politikası*”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014**, p.559-575
- DOĞAN, İlyas, “*Güney Osetya Savaşı ve Ahıska Türklerinin Vatana Dönüşü*”, 31 Ağustos 2010, <http://www.turansam.org/makale.php?id=1834>.
- ESEN, Ahmet Turan, “*Gürcistan Seçimleri ve Gürcistan'da Değişim*”, 05 EKİM 2012, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/gurcistan/2012/10/05/6755/gurcistan-secimleri-ve-gurcistanda-degisim>.
- HASANOV, Ali “*Türkiye' nin Güney Kafkasya Politikası ve Azerbaycan' ın Jeostratejik Çıkarları*”, 06 Haziran 2012, <http://strategiya.az/?m=xeber&id=1033>.
- http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=548.
- <http://www.1news.com.tr/azerbaycan/siyaset/20130112120916259.html>.
- <http://www.1news.com.tr/guneykafkasya/gurcistan/20130212065626554.html>.
- <http://www.ab-ilan.com/son-haber/haber/son-haber/abden-ab-gurcistan-iliskileri-ve-yaklasan-secimler-konusunda-aciklama-000971>.
- http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/10/121001_georgia_update.shtml, s. 1.
- http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/10/121003_georgia_elections.shtml.
- http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=202.
- <http://www.haber7.com/dunya/haber/614331-gurcistan-nato-ile-yakin-temasta>.
- <http://www.haberler.com/gurcistan-disisleri-bakani-maya-panjikidze-4205328-haberi/>.
- http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=8&lang_id=ENG
- <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-kunyesi.tr.mfa>
- http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa
- http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

<http://www.tlg.gov.ge/content.php?id=126&lang=eng>.

İSMAİLOV, Elnur, "Gürcistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Dış Politikada Beklentiler", 05 Kasım 2013, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2487:2013-11-05-14-02-48&catid=86:analizler-kafkaslar&Itemid=148.

KANTARCI, Hakan, "Kafkasya Jeopolitiğinde Kriz Alanları ve Güç Mücadelelerinin Türkiye'ye Etkileri", 2023 Dergisi Eylül 2005, <http://www.2023.gen.tr/eylul05/4.htm>.

KARABAYRAM, Fırat, **Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara: Lalezar Kitabevi, 2007.

LIONEL, Kochan, **The Making of Modern Russia**, Pelican Books, 1962, s.265; Serpil Sürmeli, **Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2001, s.694-703

ÖNAL, Buket, Gürcistan ve Önemi, "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", Temmuz 2012, <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/makaleler/35-turkiyegurcistaniliskileri.pdf>.

ÖZKAN, Güner, "Gürcistan Seçimleri: Şaakaşvili Kaybetti, Kazanan 'Gül Devrimi'", 28 Ekim 2013, http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2154&cat=325#.UntWOuL4LdI

ÖZTÜRK, Mustafa, "Kafkasya'nın Tarihi Coğrafyası ve Stratejik Önemi", **Sekizinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri I XIX. ve XX. Yüzyıllarda Türkiye ve Kafkaslar (24-26 Ekim 2001-İstanbul)**, Genelkurmay ATASE yay., Ankara 2003.

PLANO, Jack C. , OLTON Roy, **The International Relations Dictionary**, Essex: Longman, 1988. Christopher Hill, **The Changing Politics of Foreign Policy**, New York, Palgrave MacMillan, 2003.

SANDIKLI, Atilla, Kafkasya' nın Jeopolitiği, "Kafkasya Jeopolitiği ve Türkiye' nin Kafkasya Politikası", Temmuz 2012, <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/makaleler/13-kafkasyajeopolitigiveturkiyeninkafkasyapolitikasi.pdf>

TAVKUL, Ufuk, "Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Yönleriyle Gürcistan", Türk Kültürü, 1992.

TOPAL, Coşkun Topal, "Azerbaycan ve Türkiye İlişkileri", **Türkiye ve Komşuları**, Edit: Mohammad Arafat, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2013.

TOPAL, Coşkun, "Türkiye' nin Güney Kafkasya Politikası' nda Gürcistan' ın Önemi", 13 Ocak 2010, <http://www.avim.org.tr/bultentekli.php?haberid=14610>.

World Bank, Ministry of Foreign Affairs of Georgia, http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=571.

TOPAL, Coşkun, "Güney Kafkasya'da İstikrar ve Ahıskalıların Vatana Dönüş Sorunu", **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/7 Fall 2008**, p.619-631.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

TOPAL, C., Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan, ***Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*** Volume 10/1 Winter 2015, p. 753-770, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7878>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

